

Kadınlar Kolostrum Hakkında Ne Biliyor?: Nitel Bir Araştırma

What Women Know About Colostrum?: A Qualitative Research

Fatma Nilüfer TOPKARA¹, Feyza AKTAŞ REYHAN², Elif DAĞLI³,

¹Eskişehir İl Sağlık Müdürlüğü, Kamu Hastaneleri Hizmetleri Başkanlığı, Verimlilik ve Kalite Yönetimi Birimi, Eskişehir
• topkaranlfr@gmail.com • ORCID > 0000-0001-7646-3456

²Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Anabilim Dalı, Kütahya
• fyz.aktas@gmail.com • ORCID > 0000-0002-7927-2361

³Çukurova Üniversitesi, Abdi Sütçü Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Sağlık Bakım Hizmetleri Bölümü, Adana
• elifarik90@gmail.com • ORCID > 0000-0002-4608-8904

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 29 Mart / March 2022

Kabul Tarihi / Accepted: 31 Mayıs / May 2022

Yıl / Year: 2022 | Cilt – Volume: 7 | Sayı – Issue: 2 | Sayfa / Pages: 489-508

Atıf/Cite as: Topkara, F. N., Aktaş Reyhan, F. ve Dağlı, E. "Kadınlar Kolostrum Hakkında Ne Biliyor?: Nitel Bir Araştırma" Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi 7(2), August 2022: 489-508.

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Fatma Nilüfer TOPKARA

KADINLAR KOLOSTRUM HAKKINDA NE BİLİYOR?: NİTEL BİR ARAŞTIRMA

ÖZ:

Amaç: Bu çalışma kadınların kolostrum bilgisini değerlendirmek üzere yapılmıştır.

Yöntem: Niteliksel durum çalışması olarak 15.11.2021-30.12.2021 tarihleri arasında yapılmıştır. Çalışmaya bir Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nin Kadın Doğum Polikliniğine başvuran ve emziren kadınlar(N=27) katılmıştır. Verilerin toplanmasında; Tanıtıcı Bilgi ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu kullanılmış olup, yapılan görüşmeler ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Yazıya dökülen veriler önce benzer şekilde kodlanmış ve bir kod listesi oluşturulmasının ardından temalar ve alt temalar ortaya çıkarılmıştır.

Bulgular: Araştırma verileri; Emzirme bilgisi, Emzirmenin Önemi, Kolostrum hakkındaki bilgileri, Emzirme ve kolostrum konusundaki gereksinimler olmak üzere dört ana tema altında toplanmıştır. Kadınların emzirme eğitimi almadıkları, emzirme bilgisinin ana kaynağının sağlık profesyonelleri olduğu, emzirmenin en önemli etkilerini anne-bebek bağını ve bağışıklığı güçlendirme olarak ifade ettikleri, kolostrumu sıklıkla doğumdan sonraki ilk süt olarak tanımladıkları, kolostrumun bebeğe en önemli faydasını bağışıklığı güçlendirme olarak gördükleri, kolostrumun renk ve kıvamını sarı ve yoğun olarak tarif ettikleri, gebelikte uygulamalı eğitimler ile sağlık profesyonelleri tarafından bilgi ve danışmanlık hizmeti verilmesini talep ettikleri saptanmıştır

Sonuç: Kadınların emzirmenin önemini farkında oldukları, kolostrum ve emzirme hakkında genel bilgilerinin olduğu, ancak emzirme konusunda gebelik döneminden başlayan özellikle uygulamalı eğitimlere gereksinim duyulduğu, sağlık profesyonellerinin bilgilendirme ve danışmanlık konusuna daha fazla önem vermesi, kadınlarla daha fazla temas etmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Ahahtar Kelimeler: Kolostrum; Kolostrum Bilgisi; Emzirme; Ebe; Nitel Araştırma.

ABSTRACT

Aim: This study was conducted to evaluate women's colostrum knowledge.

Method: As a qualitative case study, it was conducted between 15 November 2021 and 30 December 2021. Women who applied to the Obstetrics and Gyneco-

logy Clinic of a Training and Research Hospital and were breastfeeding participated in the study (N=27). In the collection of data; Introductory Information and Semi-Structured Interview Forms were used, and the interviews were recorded on a voice recorder. Content analysis method was used in the evaluation of the data. The transcribed data were first coded in a similar way and themes and sub-themes were revealed after a code list was created.

Results: Research data; Breastfeeding information, Importance of Breastfeeding, Information about colostrum, Breastfeeding and colostrum requirements are gathered under four main themes. The women did not receive breastfeeding education, the main source of breastfeeding information was health professionals, they expressed the most important effects of breastfeeding as strengthening the mother-infant bond and immunity, they often defined colostrum as the first milk after birth, they saw the most important benefit of colostrum for the baby as strengthening immunity, it was determined that they described the consistency as yellow and dense, and demanded information and consultancy services by health professionals with applied training in pregnancy.

Conclusion: It has been concluded that women are aware of the importance of breastfeeding, they have general knowledge about colostrum and breastfeeding, but there is a need for practical training on breastfeeding, especially starting from the pregnancy period, and health professionals should give more importance to information and counseling and contact women more.

Keywords: Colostrum; Colostrum information; Breastfeeding; Midwife; Qualitative research.

GİRİŞ

Kolostrum; gebeliğin son dönemlerinde meme bezleri tarafından üretilmeye başlayan, postpartum ilk 4-7. günlerde de salgılanmaya devam eden, anne sütünün sarımsı renkli ve koyu kıvamlı ilk halidir. Bu nedenle ilk süt ya da ağız sütü olarak da bilinmektedir (Abas ve Hasan, 2021). Besin değeri olgun süttten daha yüksektir (Abas & Hasan, 2021; La Leche League International, 2022; Sohail & Khaliq, 2017). Yenidoğan bebekler, sindirim sistemlerinin tam olarak gelişmemiş olması nedeniyle fazla miktarda süt tüketememektedirler ve kolostrum onlar için ideal bir besin kaynağıdır. Ayrıca yenidoğan bebeğin sindirim sistemini mekonyumdan temizlemenin doğal bir yoludur. Seviyesi yüksek olduğunda bebeklerde sarılığa neden olan fazla bilirubinin atılmasını sağlamaktadır (Colostrum, 2022; Nst& Sudaryati, 2021). Kolostrum bakteriyel, viral enfeksiyonlar, ishal, çeşitli kanser ve hastalıklarla mücadelede önemli olan bileşenler, prolinden zengin peptit, lakto-pe-

roksidaz, lizozim ve lakto-ferrin gibi bağışıklık maddeleri ile birlikte büyüme faktörleri ve sitokinleri içermektedir (Harakeh ve ark., 2020). Zengin immünglobulin içeriği kolostrumu enfeksiyonlardan korunmada ve bağışıklığın sağlanmasında eşsiz kılmaktadır. Kolostrum ile beslenmeyen çocuklarda; zayıflık, bodurluk ve enfeksiyon görülme olasılığı daha yüksek seyretmektedir (Conneely ve ark., 2014; Nst & Sudaryati, 2021). Dolayısıyla kolostrumla beslenme, yenidoğanların büyüme ve gelişmeleri için oldukça önemlidir. Emzirmenin teşvik edilmesiyle birlikte bebek ölüm insidansı büyük ölçüde azaltılabilmektedir (Harakeh ve ark., 2020; Sankar ve ark., 2015).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 2019 verileri, kadınların sadece %40'ının bebeklerine kolostrum verdiğini, kolostrum verilen yenidoğan sayısının hala çok düşük olduğunu göstermektedir. Bu sebeptendir ki DSÖ, doğum sonrası dönemde tüm bebeklerin doğumdan sonra hemen emzirilmelerini önermektedir (Butar ve ark., 2022). DSÖ'nün bu önerisine rağmen, özellikle gelişmekte olan ülkelerde ilk bir saat içinde emzirmeye başlama oranı düşüktür (Horiive ark., 2017). Ne yazık ki, kolostrumun atılması gereken, zararlı bir madde olduğuna inananlar bulunmaktadır. Annenin emzirmeye erken başlama ve kolostrum hakkında bilgi eksikliği olması, bazı annelerin memede uzun süre beklediği için bozulduğu, bazı annelerinse kolostrumun rengini irine benzeterek sırf bu nedenle sevmemesinden dolayı kolostrumdan mahrum kalan bebekler vardır (Abas & Hasan, 2021; Gebremeskel ve ark., 2019; Turan ve Kutlu, 2020).

Anneler emzirmeye doğumdan sonraki bir saat içinde başlanması gerektiğini bilseler bile, çeşitli nedenlerden dolayı az bir kısmı bunu uygulayabilmektedir (Abas & Hasan, 2021; Li ve ark., 2021). Kadınların, özellikle ilk bir saat içinde emzirmeye başlama zamanlaması konusunda coğrafi bölgelere göre farklı uygulamalar söz konusudur. Örneğin; Türkiye'de bazı bölgelerde emzirmeye başlamak için 3 ezan vakti beklenmesi gerektiğine inanılmaktadır (Yiğitalp & Gümüş, 2017). Bununla birlikte yapılan farklı çalışmalar özellikle ilk kez anne olan kadınlarda ilk bir saat içinde emzirmeye başlama oranlarının daha düşük olduğunu göstermektedir (Mohamed ve ark., 2018; Pandya ve ark., 2015; Potdar ve ark., 2020). Ayrıca düşük eğitim düzeyi, bilgi eksikliği, gelenek-görenekler, aile büyükleri ve akrabaların emzirmeye fazla müdahale etmesi gibi nedenlerden dolayı yanlış besleme uygulamaları kırsal alanlarda kentsel alanlara göre daha fazla görülmektedir (Neves ve ark., 2021, Shakya & Shakya, 2021; TNSA, 2018; Vieira ve ark., 2021).

Araştırmalar, son 20 yılda özellikle çoğu gelişmiş ülkede ilk doğumdaki anne yaşının arttığını ve bunun da daha fazla bilgi ve uygulamaya ihtiyaç duyabileceğini göstermektedir (Abas & Hasan, 2021; Kitano ve ark., 2016). Bu kapsamda, mevcut çalışma; emziren kadınların kolostrum hakkındaki bilgi düzeylerini değerlendirmek ve farkındalıklarını arttırmak amacıyla planlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Araştırma durum çalışması olarak planlanmıştır. Durum çalışmaları hem nitel hem de nicel yaklaşımlarla yapılabilmektedir. Durum araştırmaları nasıl ve niçin sorularını temel alarak araştırmacının kontrol edemediği bir olgu ya da olayı derinliğine incelemesine olanak veren araştırma yöntemidir. Her nitel araştırma deseninin odak noktası farklıdır. Durum çalışmasının odak noktası bir olayı var olduğu gibi tanımlamaya çalışmaktır (Ozan Leylum ve ark., 2017).

Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırma verileri 15.11.2021-30.12.2021 tarihleri arasında, bir Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde toplanmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini çalışmanın yapıldığı tarih aralığında bir Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nin Kadın Doğum Polikliniğine başvuran, emziren kadınlar; örneklemi ise belirlenen tarihlerde araştırmaya katılmaya gönüllü kadınlar oluşturmuştur.

Nitel verilerin toplanması için gerekli olan çalışma grubunu belirlemek için amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme metodu kullanılmıştır. Örneklem sayısı, amaçlı örneklem türlerinden ölçüte dayanaklı örneklem ile saptanmıştır. Literatürde, niteliksel araştırmaların örneklem hacminin, araştırma sorularına verilen yanıtların doygunluk noktasına ulaşmasına göre belirlenebileceği ve genellikle 5-25 kişinin yeterli olduğu bildirilmektedir (Aksayan & Emiroğlu, 2002; Başkale, 2016). Araştırmaya, ilgili tarihlerde Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nin Kadın Doğum Polikliniğine başvuran, araştırmaya katılmayı kabul eden ve emziren 27 kadın dahiledilmiş olup, gebelik döneminde ya da öncesinde doktor tanımlı psikolojik problemleri olan kadınlar araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri; araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanmış olan, Tanıtıcı Bilgi Formu ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu kullanılarak ses kayıt cihazı ile toplanılmıştır. Tanıtıcı Bilgi Formunda; kadınların sosyo-demografik özelliklerini ele alan 8 soru; Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formunda; araştırmanın amacına uygun 1'i giriş sorusu olmak üzere kadınların emzirme ve kolostrum bilgisini sorgulayan 6 soru bulunmaktadır (Harakeh ve ark., 2020; Joshi ve ark., 2012; Yıldırım & Şimşek, 2016).

Veri toplama araçlarının kapsam geçerliliğinin sağlanması için; biri ebelik, diğeri istatistik alanından olmak üzere iki akademisyenden uzman görüşü alınmıştır. Uzman önerileri doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılarak son şekli verilen veri toplama aracının anlaşılabilirliğini ve uygulanabilirliğini değerlendirmek üzere 3 kişi üzerinde ön uygulaması yapılmıştır. Uygulama sonrasında veri toplama araçlarında değişiklik yapılmamıştır. Ön uygulama kapsamında yer alan kadınlar araştırma örneğine dahil edilmemiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri; araştırmacı tarafından yüz yüze, Tanıtıcı Bilgi ve Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu kullanılarak toplanmıştır. Veriler toplanırken; önce kadınlar ile tanışılıp araştırmanın amacı açıklanmış, katılımcılara yapılan görüşmelerin ses kayıt cihazına kaydedileceği bilgisi verilmiş, katılımcıların sözlü ve yazılı onamları alınmıştır. Hastanenin emzirme odasında, ses kaydetme özelliğine sahip cep telefonu kullanılarak, her biri yaklaşık 20-25 dakika süren derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen ses kayıtları bilgisayar ortamına aktarılıp, tekrar dinlenerek yazılı forma dönüştürülmüştür.

Verilerin İstatistiksel Değerlendirilmesi

Verilerin analizinde, içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi sözel, yazılı ve diğer materyallerin nesnel ve sistematik bir şekilde incelenmesine olanak tanıyan bilimsel bir yaklaşımdır. İçerik analizi, eldeki yazılı bilgilerin temel içeriklerinin ve içerdikleri mesajların özetlenmesi ve belirtilmesi işlemi olarak da tanımlanmaktadır (Gürbüz & Şahin 2014). İçerik analizi süreci; görüşme verilerinin yazıya geçirilmesini, verilerin düzenlenmesini, anlamlı veri birimlerinin saptanmasını, analiz matriksi oluşturulmasını, analiz süreci ve sonuçların rapor edilmesini içermiştir. Veriler yazılırken, katılımcıların isimleri kullanılmamış, her katılımcıya katılımcı grubuna göre göre numara verilmiştir (K1, K2,... K27). Dokümanite edilen veriler önce benzer şekilde kodlanmış ve bir kod listesi oluşturulduktan sonra alt temalar ve temalar ortaya çıkarılmıştır. Araştırmada iç güvenirliliği artırmak için verileri kodlama ve analiz yapma işlemleri birinci araştırmacının yanı sıra nitel araştırma alanında yetkin bir uzmandan destek alınarak iki kişi tarafından birbirinden bağımsız olarak yapılmıştır. Daha sonra araştırmacılar bir araya gelerek kodların alt temalarla ilişkilerini değerlendirerek alt temalar yeniden düzenlenmiştir. Güvenirlilik için kodlayıcılar arası uyum katsayısı hesaplanmış ve 0.91 olarak bulunmuştur. Nitel veriler analiz edilirken MAXQDA 2022 programı kullanılmıştır.

Etik İlkeler

Mevcut çalışma, Helsinki Deklerasyonu ilkelerine uygun olarak yapılmıştır. Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (05.11.2021

tarih, 116/75 sayılı/karar no) ve araştırmanın yapılacağı kurumdaki gerekli izinler alınmıştır. Katılımcılara çalışmanın amacı açıklanarak, katılmaya gönüllü olanlardan sözlü ve yazılı onam alınmıştır. Kadınlara istedikleri zaman çalışmadan ayrılacakları bildirilmiştir. Görüşme yapılan kadınların isimlerinin yerine katılımcı numarası kullanılmıştır. Ayrıca katılımcılara yapılan görüşmelerin ses kaydı altına alınacağı, görüşmeden elde edilen verilerin çalışma kapsamı dışında başka hiçbir yerde hiçbir amaçla kullanılmayacağı ve Kişisel Verilerin Korunması Kanunu uyarınca en az 3 yıl süreyle araştırmacı tarafından saklandıktan sonra imha edileceği bilgisi verilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1’de katılımcıların sosyodemografik özelliklerine ve emzirme deneyimlerine ilişkin bulgularına yer verilmiştir. Gebelerin yaş ortalamasının 33.556.34 yıl olduğu tespit edilmiştir. Gebelerin öğrenim durumları ve çalışma durumları incelendiğinde; %48.1’inin lise mezunu olduğu ve %66.7’sinin çalışmadığı belirlenmiştir. Katılımcılardan %74.1’i 2 veya daha fazla doğum yapmış olup, %85.2’sinin en son doğum şeklinin sezaryen doğum yaptığı görülmektedir. Ayrıca %81.5’inin doğumdan sonraki ilk 1 saat içinde emzirmeye başlamış olduğu, %44.4’ünün bebeğini 2-3 saatte bir emzirdiği, %70.4’ünün ek gıdaya 6. aydan sonra başladığı ve %66.7’sinin bebeğini 2 yaş ve üzeri döneme kadar emzirdiği tespit edilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine ve Emzirme Deneyimlerine İlişkin Bulgular

Değişkenler (n=27)	Frekans (n)	Yüzde (%)
Öğrenim durumu		
İlköğretim	4	14.8
Lise	13	48.2
Üniversite ve üzeri	10	37.0
Çalışma durumu		
Çalışıyor	9	33.3
Çalışmıyor	18	66.7
Doğum sayısı		
İlk doğum (Primipar)	7	25.9
2 ve üzeri (Multipar)	20	74.1
En son doğum şekli		
Normal doğum	4	14.8

Sezaryen ile doğum	23	85.2
İlk emzirme zamanı		
Doğum sonrası 30 dk.	17	62.9
Doğum sonrası 1 saat	5	18.6
Doğum sonrası 2 saat ve üzeri	5	18.5
Emzirme sıklığı		
Bebek ağladııkça	8	29.6
Saat başı	7	26.0
2-3 saatte 1	12	44.4
Ek gıda başlama zamanı		
4.-5. ayda	8	29.6
6. aydan sonra	19	70.4
Emzirme bırakma zamanı		
Yaklaşık 1 yaş	9	33.3
2 yaş ve üzeri	18	66.7
Yaş	Ortalama \bar{x} SS	33.55\bar{x}6.34
	Minimum	21
	Maksimum	45

İçerik Analizi Sonrasında Veriler Dört Ana Tema Altında Toplanmıştır;

- Emzirme bilgisi
- Emzirmenin önemi
- Kolostrum hakkındaki bilgileri
- Emzirme ve kolostrum konusundaki gereksinimleri

Tema 1: Emzirme Bilgisi

Emzirme bilgisini değerlendirmek amacıyla katılımcılara; emzirme eğitimi alıp almadıkları ve emzirmeye yönelik bilgi kaynakları sorulmuştur. Katılımcıların büyük çoğunluğu emzirme eğitimi almamış olup, emzirme kaynakları arasında ebe, hemşire ve doktor gibi sağlık profesyonelleri yer aldığı görülmüştür (Tablo 2).

Tablo 2. Kadınların Emzirme Bilgisi

Tema	Alt Temalar	Kodlar
Emzirme bilgisi	Emzirme eğitimi alma durumu	Eğitim aldım (n=6)
		Eğitim almadım (n=21)
	Emzirme konusundaki bilgi kaynakları	Ebe/Hemşire/Hekim (n=12)
		Anne/Kayınvalide (n=9)
		Çevredeki deneyimli kişiler (n=5)
		Televizyon/internet (n=5)
Kitap/dergi/broşür (n=4)		

Emzirme Bilgisine Yönelik Bazı Kadınların İfadeleri Aşağıdaki Gibidir;

Emzirme Eğitimi Alma Durumu

K1: “Almadım lakin instagramdan @emzirenanne hesabından çok faydalandım emzirme eğitmeni olan bu kişi emzirme sürecinde çok yardımcı oldu. Eğitim fiyatları çok pahalı olmasa ve daha ulaşılabilir olsa kesinlikle alırdım.”

K17: “Doğum sonrası ebeler/hemşireler tarafından bilgilendirilmek özellikle de meme başının bebeğin ağzına yerleştiriliş şekli, daha rahat ve kolay emebilmesini sağlama açısından oldukça faydalı oldu..... Ayrıca ağız sütünün bebeğin bağışıklığının güçlenmesi için çok önemli olduğu, enfeksiyonlara karşı koruduğu, bebeğin ileriki yaşamında alerji riskini azalttığı vb konularda kısaca bilgilendirildim.”

K19: “Aldığım emzirme eğitimi sayesinde çocuklarımı daha düzenli emzirdiğimi düşünüyorum. Kullandığım ek gıdalar hakkında da yardımcı oldular.”

Emzirme Konusundaki Bilgi Kaynakları

K11: Ama çevremdeki insanlar hariç pek kaynak bulamadım kendime. Çevremdekileri de söyleyecek olursam pek olumlu etkilemiş sayılmazlar çünkü ilk çocuğumda bile sütüm yokken emzirmede sıkıntı yaşıyorken benim psikolojimi daha da kötü etkilediler.

K16: Kadın doğum doktorumdan bilgi aldım ve onun yönlendirmesiyle ilerledim. 2.olarak da çevremde güvendiğim deneyimi olan insanlardan bana mantıklı gelen bilgileri aldım

K22 : Muayene olmak için gittiğim hastanenin verdiği dergilerden, anne- bebek kitaplarından ve internette bilgi edindim. Yakın çevrem de yardımcı oldu.

Tema 2: Emzirmenin Önemi

Emzirmenin önemine yönelik kadınlara; Emzirme hakkında ne düşünüyorsunuz?Emzirmenin önemi nedir?Emzirmenin bebek sağlığı için nasıl etkiler vardır?Emzirmenin anne sağlığı için nasıl etkileri vardır? Soruları yöneltilmiştir. Kadınların çoğu emzirmenin anne sağlığı için etkilerini; annenin bebeğiyle olan bağı güçlendirmesi, meme kanserinden koruması, bedeni rahatlatması ve kilo vermeye yardımcı olması olarak sıralamışlardır. Emzirmenin bebek sağlığı için etkileri sorulduğunda ise katılımcıların neredeyse tamamı bebeğin bağışıklığını güçlendirmesi yanıtını vermişlerdir (Tablo 3).

Tablo 3. Kadınlar için Emzirmenin Önemi

Tema	Alt Temalar	Kodlar
Emzirmenin Önemi	Anne açısından etkileri	Anne-bebek bağı güçlendirmesi (n=16)
		Meme kanserinden koruması (n=10)
		Bedeni rahatlatması (n=10)
		Kilo vermeye yardımcı (n=9)
		Rahmin toparlanması hızlandırması (n=5)
		Ekonomik kolaylık sağlaması (n=5)
		Bünyeyi güçlendirmesi (n=3)
	Bebek açısından etkileri	Lohusalık depresyonu önlemesi (n=2)
		Göğüs sarkması (n=1)
		Bağışıklığını güçlendirmesi (n=26)
		Sağlıklı olmasını sağlaması (n=7)
		Besleyici-kilo aldırması(n=6)
		Kemik gelişimini sağlaması (n=5)
		Zekâ gelişimini sağlaması (n=2)
Güvende hissettirmesi (n=2)		

Emzirmenin Önemine Yönelik Bazı Kadınların Görüşleri Aşağıdaki Gibidir;

Anne Açısından Etkileri

K9: Emzirmek anne sağlığı açısından da önemlidir. Anne ile çocuk arasında duygusal bir bağ oluşur. Anne çocukla iletişimini bu yolla daha kolay sağlar. Ben çocuklarımı emzirirken daha huzurlu ve mutlu hissetmişim.

K10: ...Hem çocuğun bağışıklık sisteminin gelişimi açısından hem de manevi olarak psikolojik açıdan anne ve çocuk arasındaki bağı güçlendirdiğine inanıyorum. Kadının anneliği daha fazla hissetmesine sebebiyet verdiğiğine inanıyorum.”

K7: Doğum öncesinde alınan kiloların verilmesinde ve rahmin eski haline dönmesinde etkindir. Meme kanseri riskini azalttığı bilgisini biliyorum.

K15: Duygusal ve fiziksel anlamda anneyi rahatlatır. Aynı zamanda meme kanserini önlediğini düşünüyorum.

Bebek Açısından Etkileri

K16: Anne sütünün sindirimi kolay olduğu için anne sütü alan bebekte kabızlık oluşmuyor ve emme refleksinden dolayı bebeğin çene yapısını güçlendiriyor aynı zamanda bebeğin bağışıklığını güçlendiriyor. Enfeksiyonlara karşı korunmasına yardımcı oluyor. Zekâ gelişimine destek oluyor.

K17: Emzirme bebeğin doğumdan hemen sonra ihtiyacı olan yağ, protein, vitamin, demir vb gibi her türlü yararlı besini karşılaması açısından çok önemlidir. Vücudunun enfeksiyonlara karşı dirençli olmasını sağlar. Ayrıca, anne ve bebek arasında çok güçlü bir duygusal bağ oluşmasını da sağlar, bebeğe güven verir. Anne sağlığı açısından da oldukça yararlıdır.

K26: Anne sütü bebeğin bağışıklığını güçlendiriyor ve bebeği hastalıklardan koruyor. Daha doyurucu olduğunu düşünüyorum.

Tema 3: Kolostrum Hakkındaki Bilgileri

Katılımcılardan kolostrumu tanımlamaları istenmiş, kolostrumun anne sütünden farkı ve bebeğe faydaları sorulmuştur. Yaklaşık yarısı kolostrumu doğumdan sonraki ilk süt olarak tanımlamıştır. Anne sütünden farkı sorulduğundan en çok verilen cevap antikor oranının daha fazla olması olmuştur. Kolostrumun bebeğe sağladığı faydaya ise en çok bağışıklığı güçlendirmesi yanıtı verilmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. Kadınların Kolostrum Hakkındaki Bilgileri

Tema	Alt Temalar	Kodlar
Kolostrum hakkındaki bilgileri	Kolostrumu tanımlama	Doğumdan sonraki ilk süt (n=14)
		İlk bir hasta gelen sarı süt (n=6)
		İlk üç gün gelen antibiyotikli süt (n=5)
		Gebelikte salgılanmaya başlayan faydalı süt (n=2)
		Antikor oranı daha fazla (n=8)
	Kolostrumun anne sütünden farkı	Daha faydalı (n=6)
		Bilmiyorum (n=5)
		Daha besleyici (n=4)
		Renği ve kıvamı farklı (n=3)
		Daha yağlı ve vitaminli (n=2)

Kolostrumun bebeğe faydaları	Bağışıklığı güçlendirmesi (n=19)
	Sindirim sistemini geliştirmesi (n=5)
	Önemli ama faydalarını bilmiyorum (n=5)
	Alerjik hastalıkları önlemesi (n=3)
	Sarılığı önlemesi (n=3)
	Kilo aldırması (n=2)
Sarı ve yoğun (n=23)	

Bazı Kadınların Kolostrum Hakkındaki Bilgileri Aşağıdaki Gibidir;

Kolostrumu Tanımlama

K8: Doğumdan sonra ilk verdiğimiz süt olarak biliyorum ben. Tabiki daha önce duydum. Çocuklarıma çok faydalı ve mutlaka vermem gerektiğini biliyordum.

K9: Annenin memesinden gelen ilk süt ağız sütüdür. Ağız sütü doğumdan hemen sonra salgılanır. Ağız sütünün çok faydalı olduğunu biliyorum. Eskiler ağız sütünü bebeklere zararlı diye vermezmiş. Ağız sütü kelimesini daha önce duymuştum.

K11: Hamileliğin son aylarından itibaren salgılanmaya başlar diye biliyorum. Uzun araştırmalarım sonucunda ilk süt dediğimiz ağız sütünün sarılığı önlediğini ve çocuğun bağışıklığına olumlu yönde etki ettiğini öğrendim ve tabii ki ilk süt çocuğa verilmeli.

Kolostrumun Anne Sütünden Farkı

K14: Anne sütünden içerik olarak farkı ne bilmiyorum yani o da anne sütü. Tabii neye göre olduğunu Allah bilir. Allah bebeğin vitaminine göre ayarlamıştır.

K11: İlk çocuğumda bunu pek bilmesem de sonrasında çok araştırdım, antikor yönünden çok daha zenginmiş ağız sütü bu yüzden de bağışıklık için çok önemli. Ama tabii ki diğer süte göre yağ oranı daha azmış okuduğum kaynaklardan bilgiler bu şekilde.

K27: Bebeğin bağışıklığını güçlendirecek maddeler içerir. Ama ben bebeğime veremediğim için bağışıklığı çok düşük hemen hasta oluyor. Alerjik bünyesi var.

Kolostrumun Bebeğe Faydaları

K1: Önemli ama neye yaradığını bilmiyorum.

K7: Bebeğin anne sütünden önce aldığı ağız sütü, bebeğin bilirubin seviyesini korumasında yardımcı olur, sindirimine yardımcı olur, gelişimi açısından önem arz eder.

K16: İlk dışkıyı atmasına yardımcı oluyor. Bağışıklık sistemini kuvvetlendiriyor. Sindirim sistemini güçlendiriyor. Bebeğin alerjiye yakalanmasını engelliyor.

Rengi ve Kıvamı

K9: Normal süte göre rengi biraz daha koyu ve sarımsı renktedir.

K26: Rengi sarıya yakın yağlı bir süt. Yoğun kıvamdadır.

Tema 4: Emzirme ve kolostrum konusundaki gereksinimleri

Emzirme ve kolostrum konusundaki gereksinimler sorulduğunda, destek beklentileri ve sağlık profesyonellerinden beklentileri olmak üzere iki başlık altında karışımıza çıkmıştır. En sık talep edilen destek beklentisi gebelikte uygulamalı eğitimler verilmesi yönünde olmuştur. Sağlık profesyonellerinden en büyük beklenti ise, bilgilendirme ve danışmanlık sağlamalarıydı (Tablo 5).

Tablo 5. Kadınların Emzirme ve Kolostrum Konusundaki Gereksinimleri

Tema	Alt Temalar	Kodlar
Emzirme ve kolostrum konusundaki gereksinimleri	Destek beklentileri	Gebelikte uygulamalı eğitimler verilmeli (n=17)
		Aile hekimleri ve ebenin daha fazla bilgilendirme yapması (n=7)
		Televizyonlarda uzmanların anlatması (n=6)
	Sağlık profesyonellerinden beklentileri	Bilgilendirme ve danışmanlık yapmaları (n=25)
		Güler yüzlü ve ilgili olmaları (n=9)
		Kendilerini geliştirmeleri (n=4)
		Doğum sonrasında emzirme konusuna daha fazla vakit ayırmaları (n=3)

Bazı Kadınların Emzirme ve Kolostrum Hakkındaki Gereksinimleri Aşağıdaki Gibidir;

Destek Beklentileri

K7: Ben her şeyin başının eğitim olduğunu düşünüyorum. Tabi bu eğitimler ücretsiz olarak anne ve anne adaylarına verilmeli. Hastanelerde gebe kontrolü ya-

pan doktor ya da ebe hemşirelerin bu konularla ilgili süreç içerisinde gerek sözlü gerekse broşür, kitapçık vs. ile destek sağlamalı. Annem bana bu bilgiyi vermeseydi ben ağız sütünü belki de memeden akan iltihap zannedip vermeyecektim ve doktora gidecektim tekrar.

K9: Sağlık ocaklarında seminerler yapılabilir. Anne ve anne adayları bilgilendirilmelidir. İletişim araçlarında sık sık anne sütünün faydası anlatılmalıdır. Televizyon, internet gibi sanal ortamlarda kamuoyu aydınlatılmalıdır.

K27: Eğitim ama uygulamalı eğitim olmalı. Ezberlenmiş cümlelerle anlatılıp geçirilmemeli. Birebir eğitim verilmeli her anneye. Prosedürler uygulanıp geçirilmemesin lütfen.

Sağlık Profesyonellerinden Beklentileri

K3: Daha net bir bilgi sahibi olunuyor (önemsemeyen cahillere anlatmak zor tabi) ama en önemlisi güler yüzlü, ilgili ve anlaşılır olması...

K8: Doğumdan sonra ebeler/hemşireler çok önemli olduğunu ve emzirmem gerektiğini söylemişti. Bu daha geniş bir şekilde yapılabilir. Tabi ki çok büyük yerleri var, yoğunlar ve hepsi çok önemli ölçüde yardımcı olmaya çalışıyorlar...

K9: Sağlık çalışanları bilgilendirilmelidir ki sağlık ocaklarındaki gebe takibi sırasında annelere ve anne adaylarına bilgi aktarabilsin.

TARTIŞMA

Anne ve bebek sağlığı için pek çok yararı olan emzirmenin uygun süre ve miktarda olması sağlanmalıdır. Bu kapsamda emzirmeye doğumdan sonra doğru zamanda başlanması önemlidir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), doğumdan sonraki ilk bir saat içinde emzirmeye başlanmasının önemini vurgulamaktadır (DSÖ, 2009). Küresel olarak doğumdan sonraki ilk bir saat emzirmeye başlama oranı %42.0'dir. Başka bir ifadeyle, doğan her beş bebekten sadece ikisi ilk bir saat içinde emzirmektedir (UNICEF & DSÖ, 2018). TNSA 2018 verilerine göre ise, doğum sonu ilk bir saat içinde emzirmeye başlama oranı %71.3'tür (TNSA, 2018). Çalışmamızda katılımcıların büyük çoğunluğu (%81.5) doğumdan sonraki ilk bir saat içerisinde bebeklerini emzirdiklerini belirtmişlerdir. Benzer bir çalışmada da annelerin %64.2'sinin doğumdan sonraki bir saat içinde emzirmeye başladığı bulunmuştur (Khatun ve ark., 2018). Yapılan başka bir çalışmada bu sürenin doğum sonu 2-3 saat ile 2-3 gün arasında değişkenlik gösterdiği bulunmuştur (ChucgSachdeva ve ark., 2019). Bu doğrultuda çalışma bulgumuz ulusal ve uluslararası ortalamanın üzerindedir. İlk bir saatte emzirmeye başlama başarısının iyi olduğunu söylemek mümkündür.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) bebeklerin ilk 6 ayının sonuna kadar sadece anne sütü ile beslenmesini önermektedir (UNICEF & DSÖ, 2018). Küresel olarak ilk 6 ay anne sütü alan bebeklerin oranı sadece %41'dir. TNSA 2018 verilerine göre bu oran %40.7'dir. Yapılan bir çalışmada katılımcıların çoğu tamamlayıcı gıdalara 6 aylıkken geçiş yapmışlardır (Kamble ve ark., 2020). Başka bir çalışmada da yine annelerin büyük çoğunluğu 6. aydan sonra ek gıdaya geçiş yaptıklarını bildirmişlerdir (Mekonnen ve ark., 2018). Çalışmamızda ise annelerin büyük çoğunluğu (%70.4) ek gıda vermeye 6. aydan sonra başlamışlardır. Bu doğrultuda çalışmamızdaki ilk altı ay anne sütü verme oranının ortalamanın oldukça üzerinde olduğu görülmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) bebeklerin 6. aydan sonra da uygun tamamlayıcı besinlerle birlikte iki yaşına kadar emzirmesinin sürdürülmesini önermektedir (UNICEF & DSÖ, 2018). UNICEF'in dünya çocuklarının durumu 2019 raporuna göre 6 aylıktan küçük bebeklerin %42'si sadece anne sütü almaktadır (UNICEF, 2019). Ülkemizde bu oran %41'e kadar düşmüştür (TNSA, 2018). Çalışmamızda annelerin çoğu (%66.7) çocuklarını 2 yaş ve üzeri döneme kadar emzirdiklerini belirtmişlerdir. Mekonnen ve arkadaşları (2018) tarafından yapılan çalışma da çalışmamızın bulgularını destekler nitelikte olup, katılımcıların çocuğu 2 yaş ve üzeri döneme kadar emzirmeye devam ettiğini bildirmişlerdir (Mekonnen ve ark., 2018). Bu kapsamda çalışmamızda 2 yaşına kadar emzirme oranının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Emzirme Bilgisi

Çalışmamızda katılımcıların çoğunun emzirme eğitimi almadığı, emzirme konusunda bilgi kaynağının ise çoğunlukla sağlık profesyonelleri olduğu gözlenmiştir. Her ne kadar katılımcıların büyük çoğunluğu emzirme eğitimi almamış olsalar da, çalışma bulguları emzirme ve kolostrum konusunda bilgi düzeylerinin iyi düzeyde olduğunu ortaya koymuştur. Majra ve Silan (2016) tarafından yapılan bir çalışmada çalışmamızın aksine annelerin özellikle kolostrum olmak üzere emzirmenin yararları konusunda bilgi eksikliği olduğu görülmüştür (Maira & Silan, 2016). Çalışmamızla benzer şekilde konuya ilişkin yapılan pek çok çalışmada da emzirme ve kolostrum hakkındaki ana bilgi kaynağının ebe, hemşire ve doktor gibi sağlık profesyonelleri olduğu saptanmıştır (Asim ve ark., 2020; Joseph & Earland, 2019; Mgongo ve ark., 2018). Habibi ve arkadaşları tarafından (2018) yapılmış olan bir çalışmada ise emzirme bilgisi kaynağının çoğunlukla aile bireyleri olduğu görülmüştür (Habibi ve ark., 2018). Gebelik ve doğum sonu dönemde kadın ve bebekle en sık karşılaşan ve iletişim halinde ve emzirme konusunda kilit konumda olan sağlık profesyonelleri olarak biz ebelerin sorumluluğu büyüktür.

Emzirmenin Önemi

Emzirmenin hem anne hem de bebek için pek çok yararı vardır. Çalışmamızda emzirmenin en önemli etkileri; anne-bebek bağına güçlendirmesi, meme kanse-

rinden koruması, bebeğin bağışıklığını güçlendirmesi yani onu hastalıklardan koruması olarak sıralanmıştır. Çalışma bulgularımız annelerin emzirmenin anne ve bebek açısından etkilerinin birçoğunu bildiklerini, emzirmenin önemini farkında olduklarını ortaya koymuştur. Benzer bir çalışmada da çalışma bulgularımızı destekler sonuçlar elde edilmiş, katılımcılar anne sütünün bebeği hastalıklardan koruduğuna inandıklarını dile getirmiş ve annelerin emzirme ve anne sütünün önemini farkında olduğu ve emzirme konusunda olumlu düşündükleri tespit edilmiştir (Ertem&Ergün, 2013). Çalışma bulgumuz literatür ile benzer şekildedir.

Kolostrum Hakkındaki Bilgileri

Katılımcıların yaklaşık yarısı kolostrumu doğumdan sonraki ilk süt olarak tanımlamıştır. Anne sütünden farkı sorulduğundan en çok verilen cevap antikor oranının daha fazla olması olmuştur. Kolostrumun bebeğe sağladığı faydaya ise en çok bağışıklığı güçlendirmesi yanıtı verilmiş olup, %18.5'i kolostrumun önemli olduğunu ancak önemini bilmediğini ifade etmiştir. Yapılan başka bir çalışmada kadınlar kolostrumun bebeğin büyümesine ve enfeksiyonla savaşmasına yardımcı olduğuna inandıklarını, %27'si sağlığa katkıda bulunduğunu düşündüğünü ancak tam olarak rolünü bilmediklerini belirtmiş olup, kadınların %25'inin kolostrum hakkında hiçbir fikri yoktu (Joshi ve ark., 2012). Kadınların kolostrumun önemi hakkında bilgi sahibi oldukları, kolostrumun bağışıklamayı sağladığı, bebeği enfeksiyonlardan koruduğu, bebek için gerekli temel besin maddelerini içerdiği benzer başka çalışmalarda da gösterilmiştir (Kamble ve ark., 2020; Khatun ve ark., 2018). Joseph ve Earland tarafından (2019) yapılan çalışmada ise bu çalışmaların aksine, kolostrumun kirli olduğu ve atılması gerektiğine ilişkin bulgular da elde edilmiştir (Joseph & Earland, 2019). Çalışmamızda ise annelerin tamamı kolostrum ile ilgili olumlu görüş ve düşüncelerini dile getirmişlerdir. Çalışma bulgularımız genel olarak literatürü destekler nitelikte olup, çalışmamıza katılan kadınların kolostrum bilgisinin daha iyi olduğunu söylemek mümkündür.

Emzirme ve Kolostrum Konusundaki Gereksinimleri

Katılımcılar arasında kolostrumun anne sütünden farkını ve yararını bilmeyenler olduğu, kolostrumun bebeğe en önemli faydasının bağışıklığı güçlendirmesi olduğunu ifade ettikleri görülmüş ve katılımcıların $\frac{3}{4}$ 'ünden fazlası kolostrumun renk ve kıvamını sarı ve yoğun olarak tariflemiş olup, emzirme ve kolostrum konusunda özellikle uygulamalı eğitimler verilmesi gerektiği önerisinde bulunmuşlardır. Bu sonuçlar kadınların kolostrum ve emzirme konusundaki bilgi düzeylerini ve gereksinimlerini ortaya koymasından önemlidir. Benzer bir çalışmada gebelikte ve doğum sonrası dönemde emzirme danışmanlığının yetersiz olduğu, emzirme konusunda güvenilir kaynaklardan uygulamalı eğitim konusunda eksiklik olduğu bulunmuştur (Demirchyan & Melkomian, 2020). Şanghay'da, annelere genellikle sağlık profesyonelleri tarafından doğum sonrası iki kez ev ziyareti yapıl-

masına rağmen burada yapılan bir çalışmada da anneler, doğum sonu dönemde sağlık profesyonellerinden yeterli emzirme desteği alamadıklarını belirtmişlerdir (Zhangve ark., 2018). McInnes ve Chambers (2008) tarafından yapılan çalışmada annelerin doğum sonrası destek algıları, konuma, sağlık profesyonelleriyle bireysel etkileşimlerine ve kişisel emzirme deneyimlerine göre değişmekle birlikte doğum sonu dönemde annelerin büyük çoğunluğunun emzirmedeki ilk desteğinin sağlık profesyonelleri olmadığını ve yetersiz destek sağlandığını belirtmişlerdir (McInnes & Chambers, 2008). Majra ve Silan (2018) tarafından yapılan başka bir çalışmada da gebelik döneminde emzirme ile ilgili danışmanlık verilmesine ihtiyaç duyulduğu görülmüştür (Majra& Silan, 2018) McLelland ve arkadaşlarının çalışmasına katılanlar, özellikle emzirmenin hassas olduğu dönemlerde sağlık profesyonellerinin desteğinin olumlu etkisini vurgulamıştır (McLelland ve ark., 2015). Sağlık profesyonelleri tarafından sağlanan emzirme desteği çok kıymetlidir. Çalışma bulgularımız ve yapılmış olan benzer pek çok çalışma bunu açıkça ortaya koymuştur. Bu kapsamda kadınlara gebelikte ve doğum sonu dönemde, güncel ve kanıta dayalı bilgiler ışığında emzirme desteği sağlanmalıdır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Mevcut araştırma bir hastanede yapılmış ve katılımcılarla bir kez görüşülmüştür. Bu durum, bulguların diğer hastanelere başvuran kadınlara genellenebilmesi için yeterli olmayabilir.

Görüşmelerin emzirme odasında yapılması kadınların yanıtlarının birbirinden etkilenmesine neden olmuş olabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kadınların kolostrum bilgisini değerlendirmek amacıyla yapmış olduğumuz çalışmamızda;

- Büyük çoğunluğunun emzirme eğitimi almadığı,
- Emzirme konusundaki bilgi kaynakları arasında ilk sırada sağlık profesyonellerinin yer aldığı,
- Emzirmenin en önemli etkilerini anne-bebek bağıny ve bağışıklığı güçlendirmesi olarak ifade ettikleri,
- Kolostrumu yaygın olarak “Doğumdan sonraki ilk süt” olarak tanımladıkları,
- Kolostrumun anne sütünden farkı sorulduğunda en çok verilen yanıtın antikor oranının fazla olması olduğu, bebeğe faydaları sorulduğunda ise en yaygın bağışıklığı güçlendirmesi şeklinde yanıt verdikleri, rengini ve kıvamını sarı ve yoğun olarak tarifledikleri,

- Emzirme ve kolostrum konusunda gereksinimlerine bakıldığında; gebelikte uygulamalı eğitimler verilmesini ve sağlık profesyonellerinin bilgilendirme/danışmanlık yapması yönünde beklentileri olduğu sonucuna varılmıştır.

Elde edilen sonuçların tamamı genellenemese bile, kadınların kolostrum bilgisi hakkında fikir vermesi bakımından önemlidir. Bu çalışma, kolostrum kavramının genel popülasyonda bilinmesine ve önemi konusunda farkındalık yaratılmasına yardımcı olmuştur. Çalışmamızda katılımcıların çoğu bu durumun farkındaydı ancak çalışma sonuçlarımız yine de kolostruma ilişkin bilginin geliştirilmesi için daha fazla farkındalık programına gereksinim olduğunu göstermiştir. Nitekim kadınların neredeyse tamamı sağlık profesyonellerinden emzirme ve kolostrum konusunda bilgilendirme ve danışmanlık almak istediklerini dile getirmişlerdir. Bu bulgu sağlık profesyonellerinin emzirme konusunda kadınlarla iletişimlerinin hala tatmin edici boyutta olmadığını düşündürmektedir. Bu doğrultuda;

- Sağlık profesyonelleri gebelik döneminden başlayarak; güncel ve kanıta dayalı bilgiler ışığında, kadına ve ailesine etkili yöntemlerle yeterli sürede emzirmeye ilişkin eğitim ve danışmanlık hizmeti sağlamalıdır.

- Doğum sonrası dönemde, hastaneden taburcu olmadan önce kadınlara ve aileye emzirme konusunda eğitim ve danışmanlık hizmeti sağlanmalı, kadının emzirme davranışı gözlemlenerek varsa hataları düzeltilmeli ve gereksinimlerine yanıt verilmelidir.

- Hastanede kalış süresinin kısa olması nedeniyle, emzirme davranışının doğru değerlendirilmesi her zaman mümkün olmayabilir. Bu kapsamda doğum sonrası dönemde evde takip ziyaretleri planlanması yararlı olacaktır.

- Ayrıca pek çok konuda etkisi olan medyada bu konuda daha fazla bilgilendirme kampanyaları yürütülmelidir.

Teşekkür ve Açıklamalar

Çalışmaya katılmayı kabul eden tüm katılımcılara teşekkür ederim. Araştırma ile ilgili herhangi bir projeden ya da firmadan destek alınmamıştır. Araştırmanın bütçesi araştırmacılar tarafından karşılanmıştır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Ayrıca sorumlu olduğumuz araştırmada herhangi bir firma ile çıkar ilişkisi bulunmamaktadır.

Yazar Katkısı

Çalışmanın Tasarlanması (Design of Study): FNT (% 80), FAR (% 10), ED (% 10)

Veri Toplanması (Data Acquisition): ED (% 80), FAR (% 20)

Veri Analizi (Data Analysis): FAR (% 80), ED (% 20)

Makalenin Yazımı (Writing Up): FNT (% 100)

Makale Gönderimi ve Revizyonu (Submission and Revision): FNT (% 100)

KAYNAKLAR

- Abbas, M. M., & Hasan, S. S. (2021, October). Mother's Knowledge and Practices Concerning Early Colostrum Feeding in Erbil Governorate: A Comparative Study. In 1st International Ninevah Conference on Medical Sciences (INCMS 2021) (pp. 191-197). Atlantis Press.
- Aksayan, S., & Emiroğlu, O. N. (2002). Araştırma tasarımı. Hemşirelikte Araştırma İlke Süreç ve Yöntemleri. Odak Ofset, İstanbul, 65-124.
- Asim, M., Ahmed, Z. H., Hayward, M. D., & Widen, E. M. (2020). Prelacteal feeding practices in Pakistan: a mixed-methods study. *International Breastfeeding Journal*, 15(1), 1-11.
- Başkale, H. (2016). Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Butar, M. J. B., Ringo, E. S., & Tambunan, I. Y. (2022). Relationship Between The Level Of Knowledge Of Breastfeeding Mothers With The Provision Of Colostrum And BreastMilk In Village Health Pos Sitio II In 2020. *International Archives of Medical Sciences and Public Health*, 3(1), 10-15.
- ChughSachdeva, R., Mondkar, J., Shanbhag, S., Manuhar, M., Khan, A., Dasgupta, R., & Israel-Ballard, K. (2019). A qualitative analysis of the barriers and facilitators for breastfeeding and kangaroo mother care among service providers, mothers and influencers of neonates admitted in two urban hospitals in India. *Breastfeeding Medicine*, 14(2), 108-114.
- Colostrum (<https://www.sciencedaily.com/terms/colostrum.htm>, Erişim: 27.02.2022).
- Conneely, M., Berry, D. P., Murphy, J. P., Lorenz, I., Doherty, M. L., & Kennedy, E. (2014). Effect of feeding colostrum at different volumes and subsequent number of transition milk feeds on the serum immunoglobulin G concentration and health status of dairy calves. *Journal of Dairy Science*, 97(11), 6991-7000.
- Demirchyan, A., & Melkom Melkomian, D. (2020). Main barriers to optimal breastfeeding practices in Armenia: A qualitative study. *Journal of Human Lactation*, 36(2), 318-327.
- Ertem, G., & Ergün, S. (2013). Traditional practices and beliefs regarding nutrition of children in the 0-5 age group in western Turkey: a qualitative study. *JPMA. The Journal of the Pakistan Medical Association*, 63(2), 173-178.
- Gebremeskel, S. G., Gebre, T. T., Gebrehiwot, B. G., Meles, H. N., Tafere, B. B., Gebreslassie, G. W., ... & Weldegeorges, D. A. (2019). Early initiation of breastfeeding and associated factors among mothers of aged less than 12 months children in rural easternzone, Tigray, Ethiopia: cross-sectional study. *BMC Research Notes*, 12(1), 1-6.
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2014). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 271.
- Habibi, M., Laamiri, F. Z., Aguenou, H., Doukkali, L., Mrabet, M., & Barkat, A. (2018). The impact of maternal socio-demographic characteristics on breastfeeding knowledge and practices: An experience from Casablanca, Morocco. *International Journal of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 5(2), 39-48.
- Harakeh, S., Almatrafi, M., Bukhari, R., Alamri, T., Barnawi, S., Joshi, S., ... & Aljaouni, S. (2020). Colostrum knowledge among Saudi mothers in Jeddah, Saudi Arabia. *Journal of the Pakistan Medical Association*, 1-13.
- Horii, N., Allman, J., Martin-Prével, Y., & Waltisperger, D. (2017). Determinants of early initiation of breastfeeding in rural Niger: cross-sectional study of community based child health care promotion. *International Breastfeeding Journal*, 12(1), 1-10.
- Joseph, F. I., & Earland, J. (2019). A qualitative exploration of the sociocultural determinants of exclusive breastfeeding practices among rural mothers, North West Nigeria. *International Breastfeeding Journal*, 14(1), 1-11.
- Joshi, S. K., Barakoti, B., & Lamsal, S. (2012). Colostrum feeding: knowledge, attitude and practice in pregnant women in a teaching hospital in Nepal. *International Journal of Medicine and Molecular Medicine*, 3(8), 1-14.
- Kamble, B. D., Kaur, R., Acharya, B. P., & Gupta, M. (2020). Infant and young child feeding practices among mothers of children aged 6 months-2 years in a rural area of Haryana: A qualitative study. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 9(7), 3392.

- Khatun, H., Comins, C. A., Shah, R., Munirullislam, M., Choudhury, N., & Ahmed, T. (2018). Uncovering the barriers to exclusive breastfeeding for mothers living in Dhaka's slums: a mixed method study. *International Breastfeeding Journal*, 13(1), 1-11.
- Kitano, N., Nomura, K., Kido, M., Murakami, K., Ohkubo, T., Ueno, M., & Sugimoto, M. (2016). Combined effects of maternal age and parity on successful initiation of exclusive breastfeeding. *Preventive Medicine Reports*, 3, 121-126.
- La Leche League International. What is colostrum? (<http://staging.llli.org/faq/colostrum.html>, Erişim: 21.03.2022).
- Li, J., Zhao, C., Wang, Y., Wang, Y. P., Chen, C. Y., Huang, Y., ... & Zhou, H. (2021). Factors associated with exclusive breastfeeding practice among mothers in nine community health centres in Nanningcity, China: a cross-sectional study. *International Breastfeeding Journal*, 16(1), 1-14.
- Majra, J. P., & Silan, V. K. (2016). Barriers to early initiation and continuation of breastfeeding in a tertiary care Institute of Haryana: a qualitative study in nursing care providers. *Journal of clinical and diagnostic research: JCDR*, 10(9), LC16.
- McInnes, R. J., & Chambers, J. A. (2008). Supporting breastfeeding mothers: qualitative synthesis. *Journal of Advanced Nursing*, 62(4), 407-427.
- McLelland, G., Hall, H., Gilmour, C., & Cant, R. (2015). Support needs of breastfeeding women: Views of Australian midwives and health nurses. *Midwifery*, 31(1), e1-e6.
- Mekonnen, N., Asfaw, S., Mamo, A., Mulu, Y., & Fentahun, N. (2018). Barriers and facilitators of child-feeding practice in a small sample of individuals from Gozamin District, Northwest of Ethiopia: a qualitative study. *BMC Nutrition*, 4(1), 1-7.
- Mgongo, M., Hussein, T. H., Stray-Pedersen, B., Vangen, S., Msuya, S. E., & Wandel, M. (2018). "We give water or porridge, but we don't really know what the child wants:" a qualitative study on women's perceptions and practises regarding exclusive breastfeeding in Kilimanjaro region, Tanzania. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 18(1), 1-9.
- Mohamed, M. J., Ochola, S., & Owino, V. O. (2018). Comparison of knowledge, attitudes and practices on exclusive breastfeeding between primiparous and multiparous mothers attending Wajir District hospital, Wajir County, Kenya: a cross-sectional analytical study. *International Breastfeeding Journal*, 13(1), 1-10.
- Neves, P. A., Barros, A. J., Gatica-Domínguez, G., Vaz, J. S., Baker, P., & Lutter, C. K. (2021). Maternal education and equity in breastfeeding: trends and patterns in 81 low-and middle-income countries between 2000 and 2019. *International Journal for Equity in Health*, 20(1), 1-13.
- Nst, K. K. N., & Sudaryati, E. (2021). Factors Influenced the Administration of Colostrum among Mothers with Post-Section Caesarean in Bunda Thamrin Hospital, Medan. *International Journal of Nursing and Health Services (IJNHS)*, 4(3), 295-302.
- Ozan Leylum, Ş., Odabaşı, H. F., & Kabakçı Yurdakul, I. (2017). Eğitim ortamlarında durum çalışmasının önemi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - Journal of Qualitative Research in Education*, 5(3), 369-385.
- Pandya, A., Chavada, M., Jain, R., & Verma, P. B. (2015). Determinants for delayed initiation of breastfeeding-a hospital based comparative study between primiparous and multiparous mothers. *The Journal of Medical Research*, 1(2), 49-54.
- Potdar, D. B., Potdar, N. P., P Shah, P., Lavande, S. G., & B Patil, S. (2020). Initiation and Establishment Of Lactation Among Primiparous Mothers. *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*, 7(1), 4118-4124.
- Sankar, M. J., Sinha, B., Chowdhury, R., Bhandari, N., Taneja, S., Martines, J., & Bahl, R. (2015). Optimal breastfeeding practices and infant and child mortality: a systematic review and meta analysis. *Acta Paediatrica*, 104, 3-13.
- Shakya, N., & Shakya, M. M. (2021). Barrier of early initiation of breastfeeding among postnatal mothers. *Journal of Patan Academy of Health Sciences*, 8(1), 93-101.
- Sohail, J., & Khaliq, A. (2017). Knowledge, Attitude and Practice Of Mothers Regarding Colostrum Feeding to Newborns In Rural Pakistan: A Cross-Sectional Study. *Khyber Medical University Journal*, 9(4), 192-196.
- TNSA, 2018. (<http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/handle/11655/23356>, Erişim: 14.03.2022).
- Turan, A., & Kutlu, L. (2020). Bebeklerin İlk Emzirilmesinde Geleneksel Yaklaşımların Etkisinin Değerlendirilmesi. *Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(1), 53-64.
- UNICEF & WHO. (2018). Capture the moment: Early initiation of breastfeeding: The best start for every newborn. United Nations Children's Fund.
- UNICEF. The State of the World's Children 2019. Children, Food and Nutrition: Growing well in a changing world. New York: UNICEF; 2019.

- World Health Organization. (2009). *Infant and young childfeeding: model chapter for textbooks for medical students and allied health professionals*. World Health Organization.
- Vieira, G. O., de Oliveira Vieira, T., da CruzMartins, C., Ramos, M. D. S. X., & Giugliani, E. R. J. (2021). Risk factors for and protective factors against breastfeeding interruption before 2 years: a birth cohort study. *BMC Pediatrics*, 21(1), 1-10.
- Yiğitalp, G., & Gümüş, F. (2017). Diyarbakır'da 15-49 yaş kadınların bebek bakımıyla ilgili geleneksel uygulamaları. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 11(3), 188-196.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Zhang, Y., Jin, Y., Vereijken, C., Stahl, B., & Jiang, H. (2018). Breastfeeding experience, challenges and service demands among Chinese mothers: A qualitative study in two cities. *Appetite*, 128, 263-270.